

Aplikace pro průzkum fyzického stavu novodobých knihovných fondů

**Tomáš Foltýn & Anna Vandasová & Petra Vávrová & Tereza
Jamborová**

Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2014

Obsah

- 1) Základní informace
- 2) Proč má smysl systematicky zkoumat dokumenty
- 3) Aplikace pro průzkum fondů „CZBRD“
- 4) Praktická ukázka
- 5) Shrnutí a prostor pro otázky

Základní informace

- financování aktivit:
 - institucionální výzkum:
 - Výzkum a vývoj nových postupů v ochraně a konzervaci písemných památek (MK 00002322103)
 - NAKI:
 - Vytvoření kooperativního systému pro budování a správu novodobých konzervačních sbírek v ČR a vývoj potřebných nástrojů (DF12P01OVV007)
 - Průzkum, konzervace a péče o novodobé knihovní fondy – materiály a technologie (DF13P01OVV04)

Základní informace

- zapojené instituce:
 - Národní knihovna ČR
 - Moravská zemská knihovna
 - Vědecká knihovna Olomouc
- technologický partner:
 - INCAD

Základní informace

- vazby na dokumenty se širším významem:
 - Koncepce trvalého uchování a zpřístupnění tradičních textových dokumentů
 - návrhy certifikovaných metodik:
 - Metodika pro výpočet optimálního počtu exemplářů
 - Metodika pro budování konzervačních sbírek
 - Metodika průzkumu novodobých fondů

<http://www.nkp.cz/o-knihovne/projekty-a-programy/vyzkum-a-vyvoj-naki/virtualni-depozitni-knihovna/jednotlive-cinnosti-v-projektu-vdk/certifikovane-metodiky>

Metodika průzkumu novodobých fondů

- sjednocení postupů při průzkumu novodobých fondů → získání srovnatelných dat
 - využití pro plánování:
 - odkyselování, restaurování
 - ochranné reformátování
 - sdílení výsledků
- obraz o celkovém fyzickém stavu dochovaných dokumentů

Proč zkoumat knihovní fondy?

- proč zkoumat zrovna novodobé fondy:
 - 1801- dosud – zásadní společenský význam a informační hodnota
 - změny použitých technologií (celulózové papíry, dřevité suroviny atd.)
 - proměnlivá životnost (teplota, plísně, kyselost)
 - tvoří většinu fondů a oproti historickým fondům neustále přibývají
 - systematický pohled (nutno konzervátorsky ošetřit mnoho dokumentů v krátkém časové úseku)

**Jasně odůvodnění potřeby systematicky zkoumat novodobé
knihovních fondů**

Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2014

Proč zkoumat knihovní fondy?

- proměna fondů knihoven v návaznosti na digitalizaci:
 - jiný způsob služeb – využití elektronických zdrojů
 - postupná změna pohledu na roli knihovních fondů zejména v národních knihovnách a knihovnách s konzervační povinností
 - trvalé uchování knižního dědictví

Průzkum novodobých fondů

- zjištění fyzického stavu velkého množství knihovních dokumentů v relativně krátkém čase s minimálním přístrojovým vybavením
- zjištění základních poškození a stanovení postupů konzervace

→ k průzkumu byla vyvinuta databáze, která umožňuje zaznamenat vybrané parametry a dále s nimi pracovat

Pár čísel

- Od roku 2010 bylo zpracováno celkem 160 000 knih
- V roce 2014 v NK ČR zpracováno 20 500 knih
- Ve VKOL za rok 2014 zpracováno cca 2500 knih
- V MZK za rok 2014 zpracováno téměř 3000 dokumentů

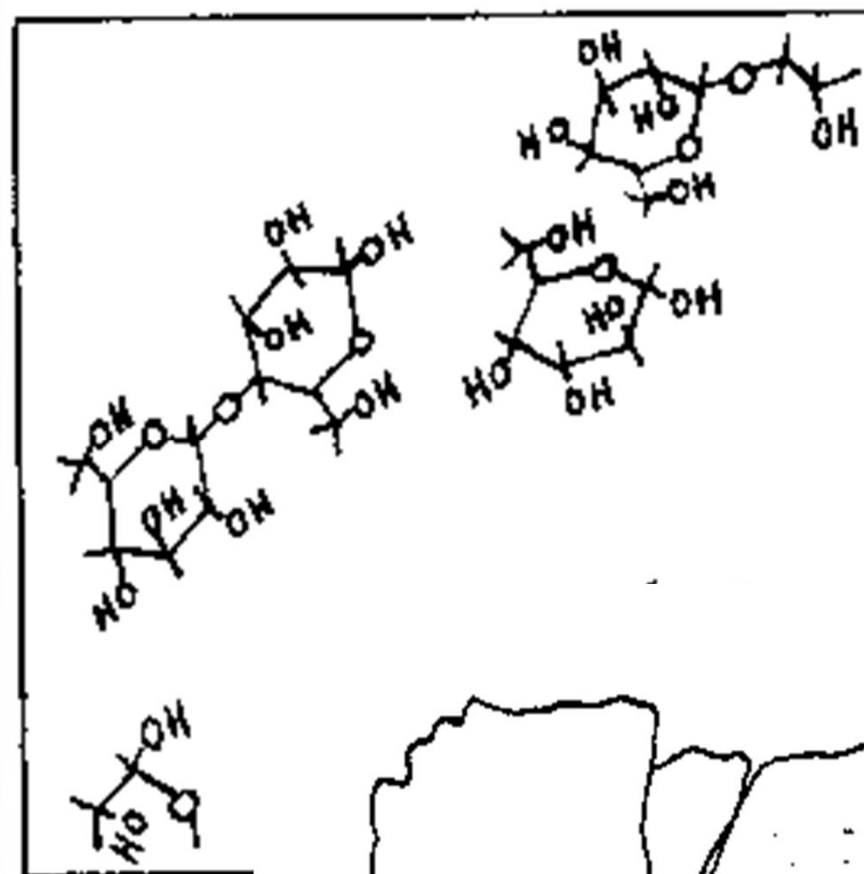
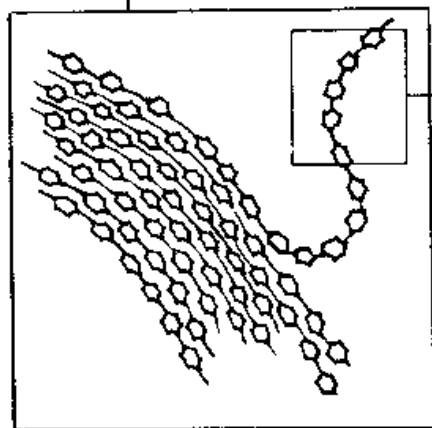
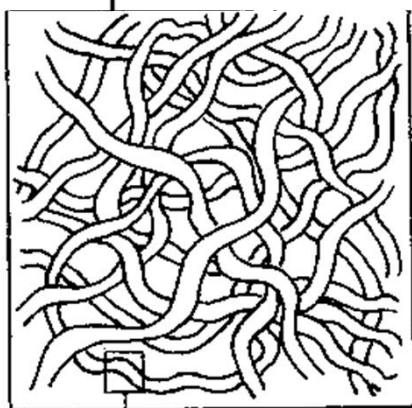
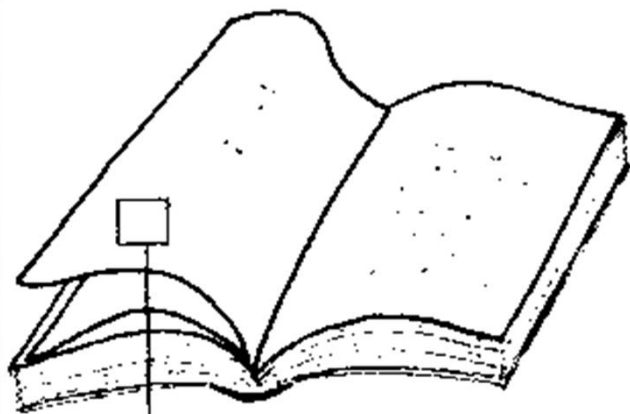
Problematika novodobých fondů

- Množství a rozsah
 - 6 000 000 svazků jen v NK ČR + ostatní knihovny v ČR – počet?
- Nekvalitní materiály
 - dřevitý kyselý papír, plátna, usně, lepenka, lepidla
- Polymerní materiály

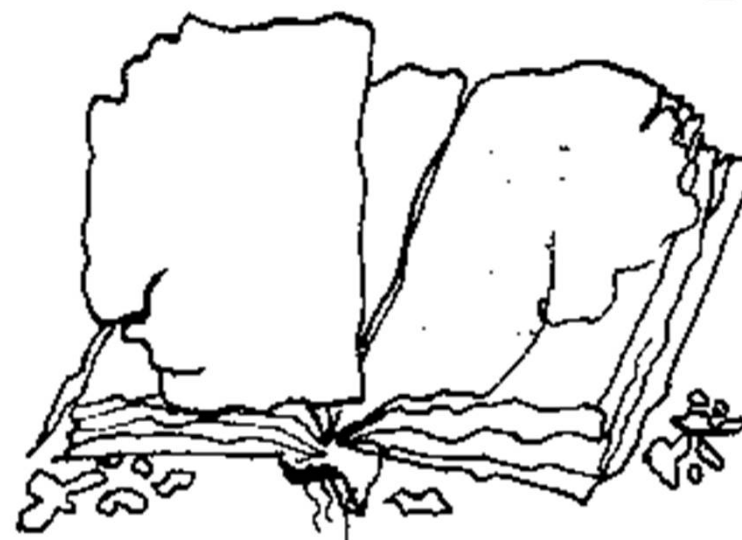

Problematika novodobých knihovních fondů

- Řada dokumentů je kriticky poškozena - jejich mechanický stav nedovoluje běžnou manipulaci
- Na základě dosavadních průzkumů stavu fondů se jedná o cca 30 % případů
- Jednou z hlavních příčin je skutečnost, že papíry vyráběné po roce 1845 jsou vyrobeny z nekvalitních surovin
 - podléhají rychlé degradaci – žloutnou až hnědnou (vznik žlutých až hnědých degradačních produktů), mění se mechanické vlastnosti (křehnou, lámou se), ...

porck

Cíl:

zabránit rozpadu papíru a zachovat v dobrém fyzickém stavu knihy pro budoucí generace

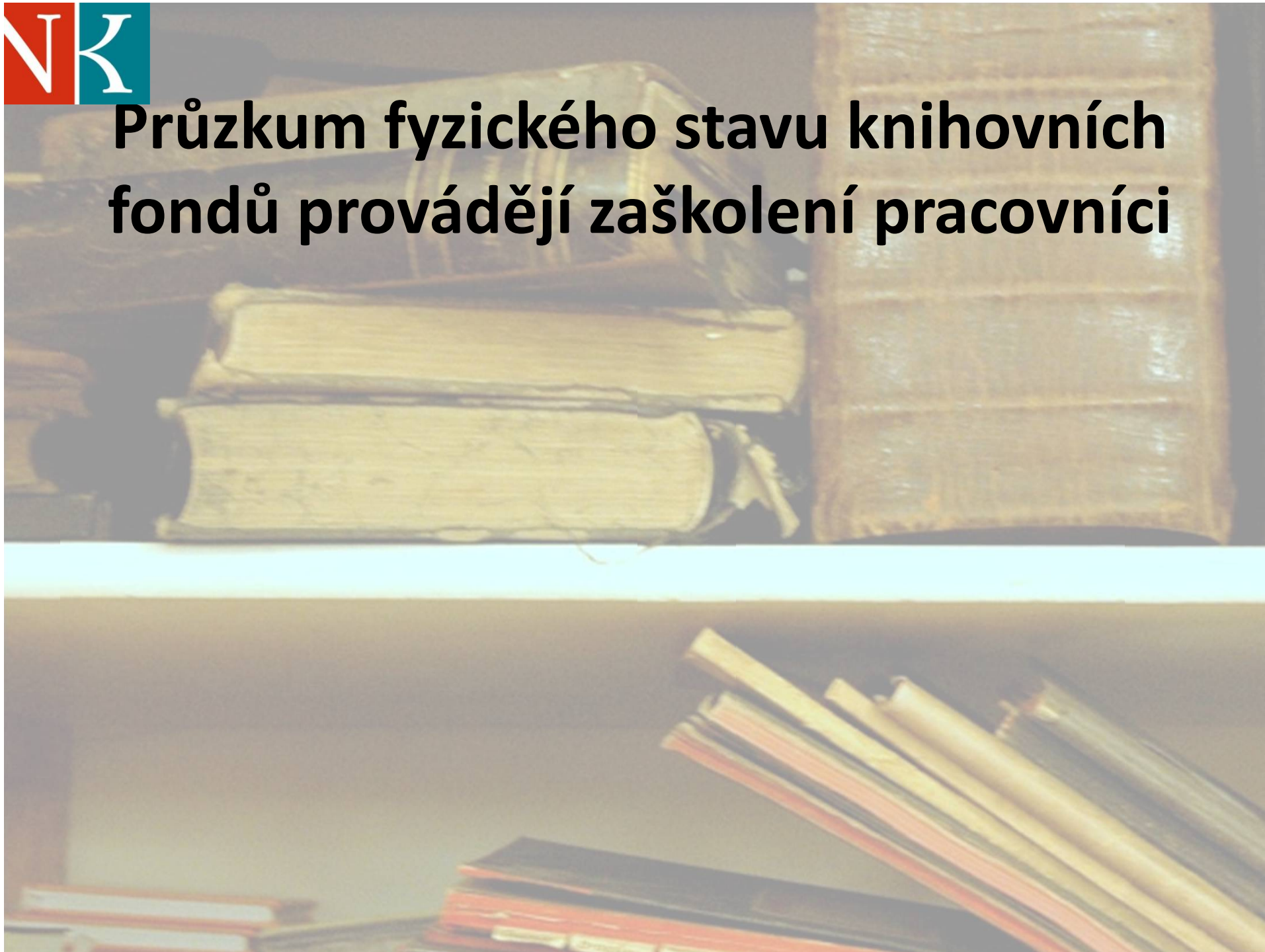

Průzkum novodobých knihovných fondů

- Elektronická databáze online
 - Kontrola fyzického stavu a poškození
 - Soupis materiálového složení
 - Kontrola pH
- Možnost filtrace knih podle pH, míry poškození, datace, materiálového složení a dalších mnoha parametrů.
- Výběr knih pro konkrétní zásahy

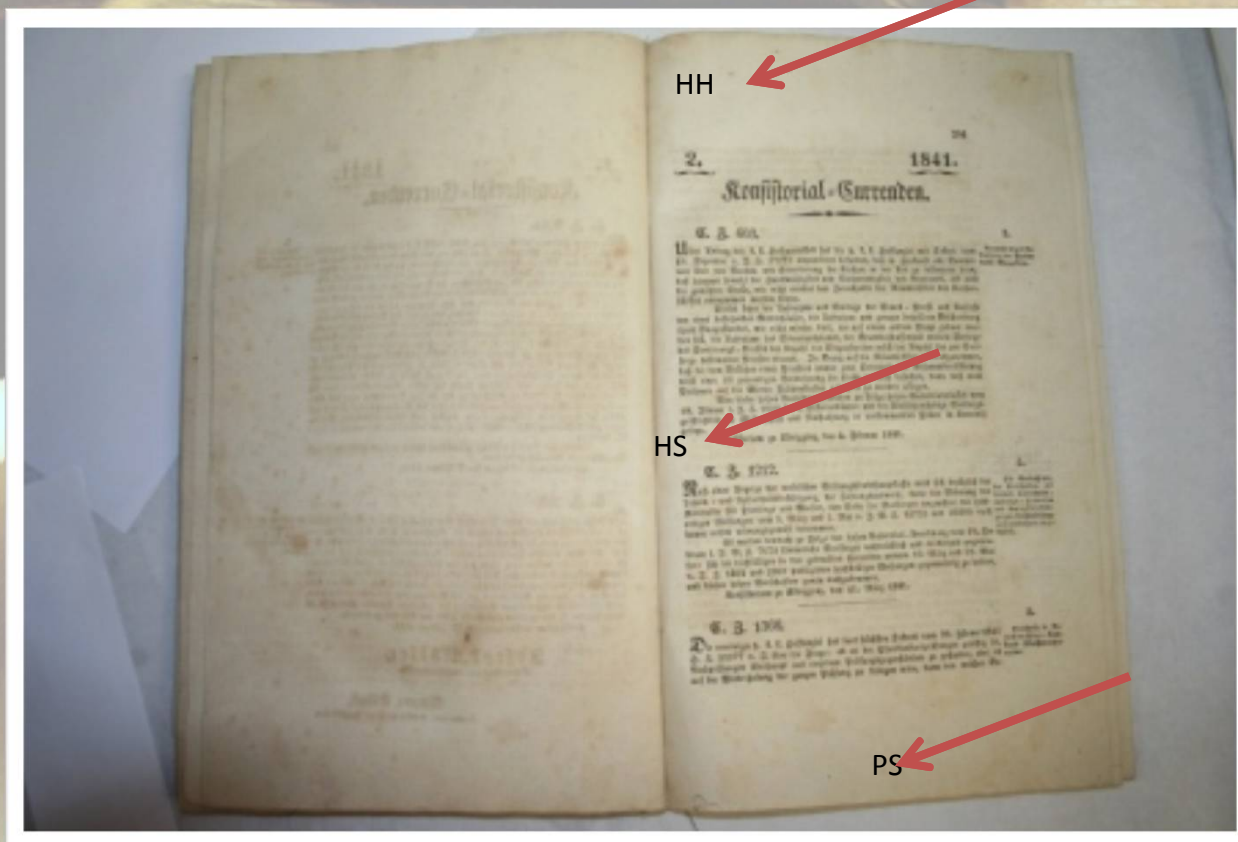

Průzkum fyzického stavu knihovních fondů provádějí zaškolení pracovníci

Hodnota povrchového pH papíru

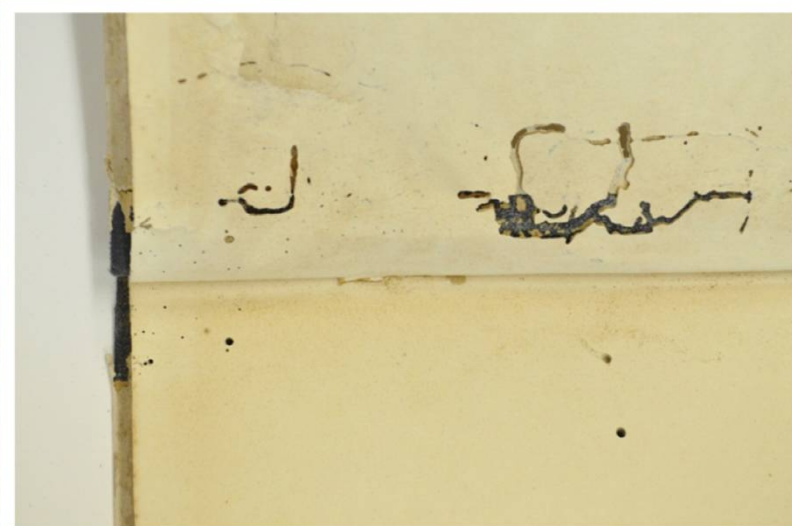
Ochranné obaly, předchozí zásahy a nevhodné opravy

Vybrané typy poškození - mechanické poškození

Vybrané typy poškození – biologické poškození

Vybrané typy poškození – živelné pohromy

Vyhodnocení dat z průzkumu

- statistické údaje o zastoupení typů materiálů a knižních vazeb,
- vyhodnocení druhů poškození,
- odhad míry a rozsahu materiálové degradace fondu,
- zjištění potřeby a množství ochranných obalů, které je potřeba vyrobit,
- diagnostika příčin problémů a návrhy možných řešení,
- ...

Závěr

- systematické průzkumy novodobých fondů mají význam pro:
 - Registr odkyselených dokumentů
 - žádosti o finanční prostředky na ochranu fondů
 - sledování fyzického stavu stejných vydání konkrétních titulů napříč institucemi
- porovnání vlivu jednotlivých skladovacích prostor na dlouhodobé uložení fondů
- systémovost konzervátorských zákroků

Děkujeme za pozornost!

tomas.foltyn@nkp.cz

Petra.vavrova@nkp.cz